

Työasiainvaliokunnan mietintö 3/1997 vp

Hallituksen esitys laiksi säteilylain 72 §:n kumoamisesta

Eduskunta on 29 päivänä lokakuuta 1996 lähettänyt työasiainvaliokunnan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen 209/1996 vp.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina neuvotteleva virkamies Raimo Salonen ja lainsäädäntöneuvos Riitta-Maija Jouttimäki sosiaali- ja terveysministeriöstä, vanhempi hallitussihteeri Sirpa Kaittola työministeriöstä, hallintojohtaja Antti Niittylä Säteilyturvakeskuksesta, dosentti Juhani Ahovuori ja dosentti Tapani Korppi-Tommola Akavasta, apulaisneuvottelupäällikkö Ulla-Riitta Parikka Kunnallisesta työmarkkinalaitoksesta, professori Ahti Rekonen Lääketieteellisestä Radioisotooppiyhdistyksestä, professori Erkki Laasonen Suomen Radiologiyhdistyksestä, puheenjohtaja Leena Lehtonen ja erikoisröntgenhoitaja Marja-Liisa Kangasmäki Suomen Röntgenhoitajat ry:stä, asiamies Seli Liesilinna Terveystieteiden tutkimuskeskuksesta, asiamies Matti Leppälä ja asiamies Riitta Työläjärvi Toimihenkilökeskusjärjestö STTK:sta sekä apulaisprofessori Martin Scheinin.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan kumottavaksi säteilylain 72 §, jonka mukaan asetuksella säädetään sairaalassa tai terveyskeskuksessa työskentelevien henkilöiden säteilylomasta. Siirtymäajan kuluessa työmarkkinaosapuolten tulisi sopia keskenään säteilyloma-oikeudesta jatkossa.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä huhtikuuta 1998.

Valiokunnan kannanotot

Hallituksen esityksessä mainituista syistä ja saadun selvityksen perusteella valiokunta pitää hallituksen esitykseen sisältyvää lakiehdotusta tarpeellisenä ja puoltaa sen hyväksymistä sellaisenaan seuraavin huomautuksin.

Säteilyloma

Säteilyn käyttö ja muu säteilyaltistusta aiheuttava toiminta on säteilylain (592/1991) mukaan järjestettävä siten, että terveydelle haitallinen säteilyaltistus pidetään niin alhaisena kuin se käytännöllisin toimenpitein on mahdollista. Altistusta aiheuttavan toiminnan harjoittajan velvollisuutena on toteuttaa kaikki sellaiset säteilyturvallisuutta parantavat toimenpiteet, jotka niiden laatuun ja kustannuksiin sekä säteilyturvallisuutta parantaviin vaikutuksiin nähden ovat perusteltuja. Mainittujen yleisluonteisten säännösten lisäksi säteilylaissa ja säteilyasetuksessa (1512/1991) säädetään yksityiskohtaisesti seikoista, jotka vaikuttavat työntekijöiden työturvallisuuteen.

Säteilylain 72 §:n mukaan sellaisten sairaalassa tai terveyskeskuksessa työskentelevien henkilöiden työajasta ja vuosilomasta, jotka voivat työssään joutua säteilylle alttiiksi, säädetään asetuksella. Hallituksen esityksessä säteilylaiksi (HE 230/1989 vp) perusteltiin pykälää silloisen käytännön jatkamisella, vaikkei loma ole varsinaisen säteilyn vahingollisia vaikutuksia vähentävä suojaustoimenpide. Esityksessä viitattiin myös sosiaali- ja terveysministeriön säteilytyöryhmän ehdotukseen, että säteilylomasta luovutaisiin vuoden 1986 loppuun mennessä.

Säteilylomaan on oikeutettuja ainoastaan osa säteilytyötä tekevästä työntekijöistä. Lomaoikeutta ei ole esimerkiksi ydinvoimaloiden tai tutkimuslaitosten työntekijöillä, jotka saattavat altistua työssään säteilylle. Säteilyvaurioiden ei ole todettu paranevan loman aikana eikä työajan lyhentäminen vähennä merkittävästi säteilyaltistusta.

Euroopan sosiaalisen peruskirjan velvoite

Suomi liittyi vuonna 1961 laadittuun Euroopan sosiaaliseen peruskirjaan vuonna 1991. Suomi sitoutui myös peruskirjan valinnaisen 2 artiklan 4 kohtaan, jonka mukaan sopimusvaltio on

velvollinen määräämään, että säädetyissä vaarallisissa tai terveydelle haitallisissa ammateissa työskenteleville työntekijöille myönnetään ylimääräistä palkallista lomaa tai lyhennetty työviikko.

Vaarallisia töitä tai terveydelle haitallisia ammatteja ei ole Suomessa määritelty. Ne eivät ole täsmentyneet myöskään Euroopan sosiaalisen peruskirjan valvontakäytännössä. Euroopan sosiaalisen peruskirjan hyväksymistä koskevan hallituksen esityksen (HE 266/1990 vp) 2 artiklan 4 kohdan yksityiskohtaisissa perusteluissa viitataan silloin voimassa olleeseen sairaalassa säteilyvahingollisessa työssä toimivien henkilöiden vuosilomasta annettuun asetukseen (175/1967). Lisäksi ensimmäisessä valvontaraportissaan Suomi selosti säteilylomasta annettuja säädöksiä.

Hallituksen esityksessä ei oteta kantaa siihen, onko säteilytyö luonteeltaan Euroopan sosiaalisen peruskirjassa tarkoitettua vaarallista työtä. Säteilylomien siirtämistä lain ja asetuksen tasolta työehtosopimuksin sovittavaksi asiaksi perustellaan lähinnä sillä, ettei säteilyloma poista säteilyn haitallisia vaikutuksia.

Euroopan sosiaalisen peruskirjan 2 artiklan 4 kohdan säännöstä voidaan pitää vanhanaikaisena ja epätarkoituksenmukaisena. Suomi liittyi peruskirjaan kuitenkin vasta vuonna 1991 ja sitoutui useimmista muista Pohjoismaista poiketen myös 2 artiklan 4 kohtaan. Samanaikaisesti suunniteltiin lakisääteisestä säteilylomasta luopumista ja sitoutuminen tapahtui vain vähän sen jälkeen kuin nykyinen säteilylaki säädettiin. Silloinen tietämys säteilyaltistuksen vaikutuksista ja haittojen ehkäisemisestä ei poikennut olennaisesti nykyisestä.

Jäsenvaltiot voivat toteuttaa peruskirjan 2 artiklan mukaiset velvoitteet lainsäädännöllä tai työehtosopimuksin, jos määräyksiä sovelletaan vaarallisissa tai terveydelle haitallisissa ammateissa työskentelevien valtaenemmistöön. Siirtämällä asia työehtosopimuksin sovittavaksi valtio ei kuitenkaan vapaudu vastuustaan sopimusvelvoitteen täyttämiseksi.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että hallituksen esityksessä käsitellään Euroopan sosiaalisen peruskirjan säännöksiä varsin lyhyesti. Esityksessä ei myöskään arvioida, mitä vaikutuksia sillä on Suomea sitoviin velvoitteisiin. Peruskirjan kannalta on olennaista, pidetäänkö sairaaloiden ja terveyskeskusten säteilytyötä 2 artiklan 4 kohdan mukaisena työnä. Sopimusvel-

voitteen kannalta säteilylomien terveydellisillä vaikutuksilla ei ole ainakaan peruskirjan sanamuodon mukaan merkitystä.

Euroopan sosiaalista peruskirjaa ollaan parhaillaan uudistamassa ja mainittua säännöstä muutetaan siten, että sopimusvaltioiden ensisijaisena velvollisuutena on poistaa työturvallisuutta vaarantavat tekijät. Ellei niitä voida poistaa tai riittävästi vähentää, on työntekijöiden työaika lyhennettävä tai annettava ylimääräistä palkallista lomaa. Suomi on allekirjoittanut uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan ja sen ratifiointiedellytyksiä selvitetään parhaillaan.

Työturvallisuus säteilytyössä

Työturvallisuutta on käytettävissä olevin keinoin jatkuvasti parannettava ja säteilyaltistus on pidettävä mahdollisimman alhaisena. Saadun selvityksen mukaan osa terveydenhuoltohenkilökunnasta altistuu edelleen suurehkoille säteilyannostuksille ja säteilyannokset ovat osittain jopa lisääntyneet uusien tutkimusmenetelmien myötä eikä säteilylle altistumista voida suojaus-toimenpiteillä täysin välttää.

Lääketieteellisessä käytössä oleva laitekanta on osittain vanhentunutta ja työturvallisuuden parantaminen edellyttää laiteinvestointeja. Säteilytyötä tekevien henkilöiden säteilyaltistusta on seurattava tarkoin, ja säteilytyötä sekä työturvallisuutta koskevien säännösten noudattamista on valvottava tehokkaasti. Työntekijöiden korkeaa ammattitaitoa on pidettävä yllä ja kehitettävä edelleen. Lisäksi työn määrään ja rasittavuuteen on kiinnitettävä riittävästi huomiota, ettei kiire ja työpainne heikennä säteilytyön turvallisuutta. Valiokunta korostaa, ettei valtio vapaudu Euroopan sosiaalisen peruskirjan mukaisesta velvoitteestaan siirtämällä säteilyloma työehtosopimusasiaksi. Työsuojelu on myös perusoikeuskysymys ja julkisen vallan on hallitusmuodon 15 §:n 1 momentin mukaan huolehdittava työvoiman suojelusta.

Alunperin työsuojelluilla syillä perusteltu säteilyloma lyhentää huomattavasti sairaaloissa ja terveyskeskuksissa säteilytyötä tekevien henkilöiden työaika. Lain muutoksen jälkeen työmarkkinaosapuolet voivat sopia keskenään säteilylomasta. Valiokunta pitää tärkeänä, että työmarkkinaosapuolet ottavat neuvotteluissaan asiallisesti huomioon aikaisemmin lakisääteiseen säteilylomaan oikeutettujen henkilöstöryhmien intressit ja sopivat säteilylain 72 §:n kumoamisen

ta aiheutuvista järjestelyistä, jotka rahoitetaan lainmuutoksen vuoksi syntyneillä säästöillä. Järjestelyiden tavoitteena tulee olla säteilytyöntekijöille aiheutuvien terveyshaittojen tehokas vähentäminen.

Edellä lausutun perusteella valiokunta ehdottaa kunnioittaen,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomana.

Helsingissä 10 päivänä huhtikuuta 1997

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Reijo Lindroos /sd, varapuheenjohtaja Armas Komi /kesk, Tuula Haatainen /sd, Kyösti Karjula /kesk, Kalevi Lamminen /kok, Pirkko Peltomo /sd, Raimo Tii-

likainen /r, Maija-Liisa Veteläinen /kesk, Marja-Leena Viljamaa /sd ja Jorma Vokkolainen /vas sekä varajäsenet Esa Lahtela /sd ja Tauno Pehkonen /skl.
